

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tilastokeskuksesta annetun lain ja tilastolain muuttamisesta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tilastokeskuksesta annetun lain ja tilastolain muuttamisesta (HE 72/2022 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Ilkka Harju, valtiovarainministeriö
- tilastopäälikkö Harri Kuussaari, Suomen Pankki
- ylijohtaja Ville Vertanen, Tilastokeskus
- projektipäälikkö Oskari Nokso-Koivisto, Helsinki Graduate School of Economics

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- tutkimusprofessori Tomi Kyyrä, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ehdotuksen tausta ja tavoitteet

Esityksen mukaan Tilastokeskuksen tehtäviin lisättäisiin tutkija- ja aineistopalvelun ylläpitäminen. Tilastokeskukselle säädettäisiin lisäksi oikeus ottaa vastaan, käsitellä, koostaa, säilyttää, tarjota ja luovuttaa tutkimuskäyttöön myös sellaisia aineistoja, joita se ei hyödynnä tai käytä omassa tilastotuotannossaan. Ehdotus loisi siten edellytyksiä Tilastokeskuksen toiminnan kehittämiseksi ja parantaisi tutkimusaineistojen saatavuutta.

Talousvaliokunta korostaa, että pääsy aineistoihin ja erilaisten aineistojen yhdisteltävyys ovat keskeisiä edellytyksiä monipuoliselle analyysi- ja selvitystyölle, joka toimii tietopohjaisen päätöksenteon tukena. Viimeaikaisessa nopeasti muuttuvassa ja vaikeasti ennakoitavassa toimin-

Valiokunnan lausunto TaVL 49/2022 vp

taympäristössä tällaisen tiedon saatavuus ja merkitys on entisestään korostunut. Talousvaliokunta pitää sen vuoksi ehdotetun sääntelyn tavoitteita tärkeinä ja ajankohtaisina.

Keskeisten ehdotusten arviointia

Talousvaliokunta pitää kannatettavana vahvistaa Tilastokeskuksen tutkija- ja aineistopalvelun laakisääteistä asemaa. Ehdotuksen myötä koronapandemian vuoksi Helsinki GSE:n perustamalle Tilannehuoneelle myönnetty oikeus parempaan tiedonsaantiin laajenisi koskemaan myös muuta tutkijayhteisöä. Tämän voidaan arvioida parantavan Tilastokeskuksen palvelutarjontaa ja tutkijayhteisön yhdenvertaista kohtelua sekä tieteen vapautta. Samalla ehdotus parantaisi myös elinkeino-, talous- ja laajemmin yhteiskuntapolitiikan valmisteluun liittyvää eduskunnan tiedonsaantia.

Esityksen mukaan *Tilastokeskuksen tilastointitarkoituksia varten* keräämät tiedot, kuten hallinnolliset rekisteriaineistot, tulisi luovuttaa tutkijoiden käyttöön ilman aiheetonta viivytystä jo ennen kuin niistä on julkaistu tilasto. Tätä voidaan pitää huomattavana parannuksena nykytilaan.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on kuitenkin kiinnitetty huomiota siihen, että jatkossa *muilta viranomaisilta tutkija- ja aineistopalvelua varten vastaanotetut* tiedot tulisivat ehdotetun säännöksen perusteella tutkijoiden käyttöön pääsääntöisesti vasta sen jälkeen, kun aineistosta tai sen osasta on tehty julkistus. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty arvio, että olisi selkeämpää, jos aineisto voitaisiin luovuttaa viiveettä tutkimuskäyttöön heti sen jälkeen, kun Tilastokeskus on saanut aineiston haltuunsa. Talousvaliokunta kiinnittää tältä osin huomiota asiaa koskevan säännöksen ja sen perustelujen vaikeaselkoisuuteen ja katsoo, että sääntelyn lähtökohtana tulisi olla myös muilta viranomaisilta vastaanotettujen tietojen luovuttaminen tutkimuskäyttöön viipymättä. Talousvaliokunta esittää hallintovaliokunnan harkittavaksi, onko säännöstä syytä tältä osin täsmentää esimerkiksi siten, että tiedot tulisi myös näissä tilanteissa luovuttaa viipymättä tutkimuskäyttöön, mutta luovutettuja tietoja ei saisi ilman aineiston Tilastokeskukselle luovuttaneen viranomaisen suostumusta julkaista ennen kuin aineiston luovuttanut viranomainen itse on julkaissut tietoja aineistosta.

Tilannehuone ja Datahuone

Nyt ehdotetulla sääntelyllä on yhtymäkohtia talousvaliokunnan aiemmissa mietinnöissään esittämisiin, eduskunnan keväällä 2022 antamiin lausumiin, joissa käsitellään erityisesti ns. Tilannehuoneen/Datahuoneen asemaa. Talousvaliokunta on ottanut kantaa asiaan erityisesti määräaikaisen kustannustuen käsittelyn yhteydessä. Asiaa koskevissa lausumissa on todettu seuraavaa:

HE 9/2022 vp — EV 12/2022 vp:

”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy pikaisesti toteuttamaan vaadittavat toimet, joilla turvataan Tilannehuoneen/Datahuoneen toiminnan jatkuminen välittömästi.”

HE 39/2022 vp — EV 56/2022 vp:

Valiokunnan lausunto TaVL 49/2022 vp

”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto toteuttaa pikaisesti vaadittavat toimet, joilla turvataan Tilannehuoneen/Datahuoneen toiminnan jatkuminen vielä eduskunnan kevätistuntokauden 2022 aikana.”

Talousvaliokunnan saaman selvityksen perusteella Datahuonetta on valmisteltu valtiovarainministeriössä rinnakkain nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen kanssa, ja tässä yhteydessä on otettu huomioon eduskunnan edellä olevat lausumat. Laajan, eri substansseja kattavan tutkimus- ja rekisteriaineisto-osaamisen perusteella Datahuoneen vastuuorganisaatioksi on valittu Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT. Tähän liittyvän VATT-lain uudistamisen aikataulu on kuitenkin viivästynyt vuoteen 2023. Sen vuoksi Datahuone aloittaisi toimintansa ilman uutta erityislainsäädäntöä tietolupien avulla. Samalla saataisiin kokemusta tietolupien toimivuudesta.

Kokoavia huomioita

Talousvaliokunta katsoo saamansa selvityksen perusteella, että ehdotetut muutokset parantaisivat tutkimusaineistojen saatavuutta ja ovat tässä vaiheessa kannatettavia. Samalla valiokunta kiirehtii edelleen myös muun tietopohjaista päätöksentekoa edistävän sekä erityisesti Datahuonetta koskevan erityissäätelyn valmistelua ja pitää tärkeänä Tilastokeskuksen roolin vahvistamista laadukkaana tiedon tuottamisessa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8.11.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Katri Kulmuni kesk
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Matias Mäkyne sd
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Sakari Puisto ps
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Janne Sankelo kok
jäsen Hussein al-Tae sd
jäsen Tuula Väättä sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Kai Mykkänen kok
varajäsen Juha Mäenpää ps

Valiokunnan lausunto TaVL 49/2022 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen